

Kvalitetsredovisning kommunal förskola Östermalms stadsdelsnämnd 2017

Östermalms stadsdelsförvaltning
Förskola och Parklek

Karlavägen 104, plan 6
Box 24156
10451 Stockholm
Telefon 08-508 10 016
Växel 08-508 10 000
Fax 08-508 10 099
eija.pohjanen@stockholm.se
stockholm.se

Innehåll

Kvalitetsredovisning kommunal förskola på Östermalms stadsdelsnämnd 2017	1
Kvalitetsredovisningens funktion	3
Stadsdelsnämndens sammanfattande analys	3
Utvecklingsområden på stadsdelsnämnds nivå	8
Förslag till kommunfullmäktige 2019	10
Stadsdelsnämndens kvalitetsarbete	10
Kvalitetsarbetets genomförande	10
Strukturella förutsättningar och organisation	12
<i>Organisation</i>	12
<i>Strukturella förutsättningar</i>	13
<i>Antal barn</i>	13
<i>Andel förskollärare</i>	14
<i>Barn per personal</i>	14
<i>Barn per grupp</i>	14
<i>Andel barn och personal med annat modersmål och antal språk</i>	14
<i>Förutsättningar för en likvärdig förskoleverksamhet</i>	15
Kvalitetsindikatorn	16
Stadsdelsnämndsgemensamma insatser	20
<i>Likvärdig förskoleverksamhet</i>	20
<i>Barns delaktighet och likabehandling</i>	21
<i>Barn i behov av särskilt stöd</i>	22
<i>Personalens kompetens</i>	22
<i>Förskolläraarnas ansvar och uppdrag</i>	23

Kvalitetsredovisningens funktion

Östermalms stadsdelsnämnd har som huvudman enligt skollagen¹ och Skolverkets ”Allmänna råd för kvalitetsarbete”² ett ansvar för att skapa rutiner, uppföljningssystem och andra förutsättningar för ett dokumenterat och systematiskt kvalitetsarbete på olika nivåer. Arbetet med kvalitetsredovisningen och dialogen kring den är ett sätt att uppfylla styrdokumentens krav när det gäller huvudmannens systematiska kvalitetsarbete. Syftet med kvalitetsredovisningen är att bedöma måluppfyllelsen i förhållande till de nationella målen i läroplanen, identifiera framgångsrika arbetsätt och utvecklingsområden. Avsikten är att bidra till en likvärdig utbildning av hög kvalitet.

En del av stadsdelsnämndens systematiska kvalitetsarbete är enheternas kvalitetsredovisningar, vilka utgör grunden för stadsdelsnämndens kvalitetsredovisning. Enheternas kvalitetsredovisningar fyller två huvudsakliga syften. De är dels en viktig del i det interna kvalitetsarbetet och dels är de en viktig källa till att stadsdelsnämnden som huvudman ska få en bild av hur väl verksamheten uppfyller läroplanens mål för att utifrån det kunna identifiera stadsdelsnämndsövergripande utvecklingsområden och prioriteringar och kunna ta sitt ansvar att skapa goda förutsättningar för verksamheterna. Enheternas kvalitetsredovisningar utgör, tillsammans med stadsdelsnämndens samlade redovisning, ett underlag för dialog mellan olika nivåer i stadsdelsnämndsområdet kring förskolans verksamhet och resultat.

Kvalitetsredovisningen bilägges verksamhetsberättelsen 2017. Skillnaden mellan kvalitetsredovisningen och verksamhetsberättelsen är att den tidigare fokuserar på måluppfyllelsen i förhållande till de nationella målen i läroplanen, medan verksamhetsberättelsen även omfattar andra delar och resultat av förskoleverksamheten, till exempel budget, kommunala mål och medarbetarfrågor.

Stadsdelsnämndens sammanfattande analys

Den samlade kvalitetsredovisningen för Östermalms kommunala förskolor baseras på en analys av enheternas kvalitetsredovisningar samt kvalitets- och resultatdialoger. De bedömningsunderlag som enheterna främst utgår ifrån är självvärdering/kvalitetsindikator³, förskoleundersökning, uppföljning och utvärdering av de

¹ Skollag 2010/800

² Skolverket (2012) Allmänna råd och kommentarer om Systematiskt kvalitetsarbete – för skolväsendet

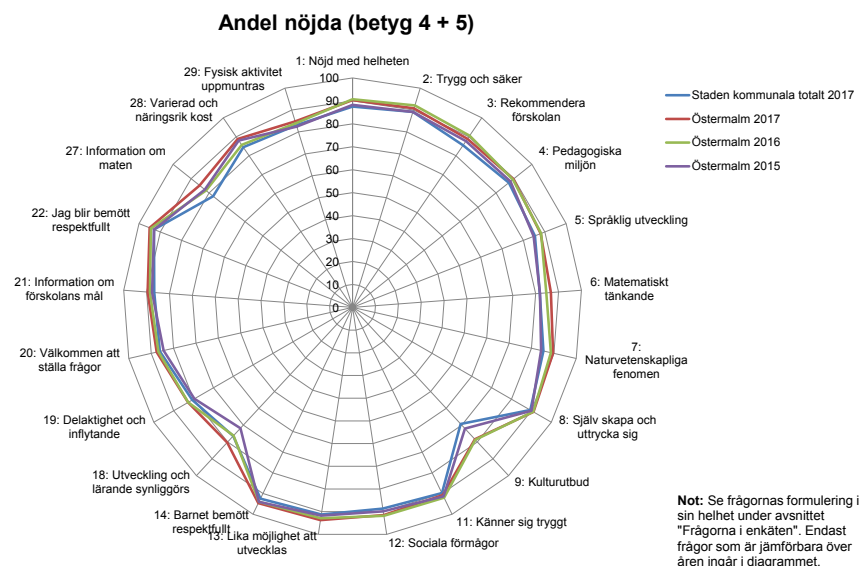
³ Självvärdering utifrån läroplansuppdraget = webbaserad kvalitetsindikator för förskolan - WKI

pedagogiska enhetsmålen från verksamhetsplanen samt pedagogisk dokumentation. Utöver detta ger vårdnadshavares synpunkter och klagomål viktig information om verksamhetens utförande.

Det samlade resultatet från förskoleundersökningen och kvalitetsindikatorn pekar på att det pågår ett aktivt arbete med de målstyrda processerna utifrån läroplansuppdraget i nämndens förskolor. Det kommer att pågå ett implementeringsarbete utifrån den kommande revideringen av läroplan för förskolan under 2018 och detta kommer att skapa ökade möjligheter för förtydligande av förskolornas arbete med de målstyrda processerna/ undervisningen.

Östermalms kommunala förskolor får fortsatt gott resultat i årets förskoleundersökning vars resultat bygger på vårdnadshavarnas omdömen av den upplevda kvaliteten i förskolans verksamhet. Detta tillsammans med kvalitetsindikatorn ger en helhetsbild av måluppfyllelsen. Jämfört med kommunala förskolor i staden totalt är vårdnadshavarna i Östermalm generellt sett mer nöjda år 2017. Över tid är vårdnadshavarna i kommunala förskolor i Östermalm generellt mer nöjda jämfört med år 2016. KF indikatorn har gått ner från 91 till 90 men ligger fortfarande högt och över stadens resultat (88). KF indikator är andelen nöjda (betyg 4 + 5) svar på frågan *Jag är som helhet nöjd med mitt barns förskola* och mäts i skalan 0-100.

I diagrammet här nedan finns förskoleundersökningens resultat för Östermalms kommunala förskolor de tre senaste åren. Resultat för 2017 även för staden i helhet.

Enheterna bedömer att enhetsmålen uppnås och att förskolorna i genomsnitt når en godtagbar nivå i kvalitetsindikatorn. Även resultatet på årets förskoleundersökning visar på fortsatt hög måluppfyllelse och att det arbete som gjorts för att förtydliga läroplanens intentioner och målområden till vårdnadshavare har

fortsatt gett positiv effekt. Dock ger vårdnadshavare ett bättre omdöme inom området utveckling och lärande än personalens självvärdering visar. Index för detta område i årets förskoleundersökning är 87 (samma resultat som föregående år). Östermalm ligger fyra indexpunkter högre än genomsnittet för staden. Resultat för självvärdering utifrån läroplansuppdraget är 3,6 (3,5 föregående år). Den webbaserade kvalitetsindikatorn (WKI) har underlättat vid reflektion samt dokumentation och synliggörande av barns lärande och utveckling i de målstyrda processerna men samtidigt har många arbetslag blivit mer självkritiska i bedömningen. Förskolornas ledningar behöver bli än tydligare i uppföljningen av arbetslagens självvärderingar/reflektioner i syfte att minska den självkritiska bedömningen. I vissa fall kan det även handla om att öka den självkritiska bedömningen för även de arbetslag som skattar sig för högt förekommer.

Index för området Normer och värden samt barns inflytande uppgår till 92 i årets förskoleundersökning, vilket är samma målvärde som föregående år. Resultatet för nämndens förskolor ligger över stadens resultat på 90. Det goda resultatet tyder på att det pågår ett aktivt arbete med främjande, förebyggande och åtgärdande insatser inom likabehandling på förskolorna. Detta aktiva arbete synliggörs i förskolornas pedagogiska miljöer vilka utformas med utgångsläge att alla barn ska ha möjligheter att prova olika aktiviteter och material. Genom metoder och förhållningssätt som förvärvats genom ABC⁴ utbildningen har förskolepersonalen stärkts i sitt arbete med att bedriva en inkluderande och jämställd verksamhet med fokus på det som fungerar.

Enheterna beskriver att ett aktivt arbete för att nå likvärdighet i undervisning pågår, samtidigt som kvaliteten skiftar mellan enheterna och även mellan olika förskolor inom enheterna. De nya verksamheterna har börjat hitta ett gemensamt arbetssätt och detta har sannolikt påverkat förskoleundersökningens resultat i positiv riktning. Dock när det gäller kvalitetsindikatorn är inte detta samband lika tydlig. Kvalitets- och resultatdialogerna visar vikten av att framgångsrika arbetssätt/lärande exempel lyfts både på övergripande nivå och även inom enheterna i syfte att främja likvärdigheten och det kollegiala lärandet. Effekten av detta arbetssätt är en lärande organisation där utvärdering, reflektion och strävan mot gemensam kunskap ingår som självklara delar.

Förskollärares yrkeskompetens spelar en väsentlig roll för hur väl förskolan lyckas nå de uppsatta målen. Rekryteringsbehovet av förskollärare är en fortsatt utmaning, att öka andelen förskollärare i de enheter/förskolor där andelen är som lägst. En utmaning är även att minska spridningen mellan enheter/förskolor gällande antalet förskollärare. För att uppnå en likvärdig förskola och hög kvalitet i undervisningen är det angeläget att alla barn får delta i undervisning som bedrivs av förskollärare. I syfte att säkerställa förskollärlärd undervisning på varje avdelning/grupp har förskolecheferna tagit fram arbetssätt och rutiner som stödjer detta på de berörda förskolorna. En del i detta är införandet av modellen för pedagogisk utvecklingstid som stödjer arbetssättet med alla barns rätt till förskollärlärd undervisning. Utvärderingen visar att modellen haft en positiv effekt på undervisningen och det kollegiala lärandet. Däremot behöver innehållet i den pedagogiska utvecklingstiden ytterligare förtydligas.

I samband med att en ny förskola på fyra avdelningar startade upp i december har rätt kompetens kunnat rekryteras i verksamheten. Trots att bristen på förskollärare fortfarande är en utmaning i vissa av nämndens förskolor kan den senaste verksamhetsstarten indikera på en vändning åt rätt håll när det gäller rekrytering av förskollärare. Konstateras kan dock att erfarenhet visar att det i många fall är lättare att rekrytera till nystart än befintlig verksamhet. Många förskollärare vill arbeta tillsammans med andra förskollärare och den möjligheten kan erbjudas vid nystart i större utsträckning är i vissa befintliga verksamheter. Även möjligheten att få vara delaktig i att bygga upp och utveckla en verksamhet är attraktivt. En utmaning är således att sprida erfarenheter och arbetssätt från det som är positivt och fungerar bra vid nystart även till befintliga verksamheter. Avdelning Förskola och Parklek har under året gjort flera insatser med fokus på detta. Bland annat genom introduktion av nya medarbetare, pedagogisk utvecklingstid och arbetslagsledarutbildning. När det gäller förskollärarnas kompetens i att leda arbetslag anger inte enheterna det som en brist längre. Satsningen på arbetslagsledarutbildningen lyfts som en framgångsfaktor när det gäller förskollärarnas ökade kompetens i att utveckla det pedagogiska ledarskapet och få redskap och metoder för att leda utvecklingsprocesser som syftar till att utveckla såväl barnens som arbetslagets lärande.

Antalet utbildade VFU⁵ handledare motsvarar i stort antalet studenter och det har blivit lättare att få fram aktiva handledare

jämfört med föregående år. Den lokala VFU handledarutbildningen som anordnats under året har bidragit till ökad kompetens inom området. Det aktiva och långsiktiga arbetet med VFU frågor som bedrivits sedan några år på övergripande nivå börjar ge effekt. Fortsatt behöver dock en del enheter ha extra fokus i VFU arbetet och hitta arbetssätt som möjliggör ett aktivt och utvecklande arbete inom detta område. Deltagandet i CPU⁶ från 2018 förväntas möjliggöra ett mer kvalitativt VFU arbete på alla nämndens förskolor.

De övergripande och riktade satsningarna som gjorts för att öka likvärdigheten har gett positiva effekter för verksamheten och för barnen. Det gäller olika nätverk och exempelvis TAKK⁷ och ABC i förskolan utbildningar. Det är viktigt att enheterna har en långsiktig kompetensutvecklingsstrategi som möter upp de i verksamheten prioriterade områdena så att de övergripande satsningarna kompletterar enheternas pågående arbete.

Arbete med digitalisering med inriktning på programmering och kodning som pågått under året har gett positiva resultat i verksamheten. Erfarenheterna från utbildningen har skapat ett sug efter mer kunskap inom området och ett ökat intresse för de möjligheter som digitaliseringen kan skapa i verksamheten. Inför införandet av Skolplattformen⁸ utgör arbetet med digitalisering (genom de två digitaliseringspiloterna ”Roboten som kompis i finska förskolan på Östermalm” under 2016 och digitaliseringsprojektet med Medioteket under 2017) och framtagandet av en gemensam pedagogisk plattform framgångsfaktorer för nämnden förskolor. Dessa satsningar har skapat en gemensam kunskapsbas och en större förståelse för digitaliseringens möjligheter och begränsningar.

Ett gott och hållbart ledarskap är av stor betydelse för förskolan kvalitet. Insatserna som ledningssystemet⁹ tagit del av i form av kompetensutveckling om ledarskapets olika komponenter har ökat likvärdigheten och det kollegiala lärandet. Trots att enheterna har till viss del olika förutsättningar utgör gemensam förståelse för olika teorier likväl som för varandras verksamheter en god grund för likvärdighet. Satsningen på arbetslagsledarutbildning förväntas

⁶ Centrum för professionsutveckling, övningsförskoleprojekt vid Södertörns högskola

⁷ Tecken som alternativ kommunikation

⁸ En digital plattform för alla Stockholms förskolor och skolor

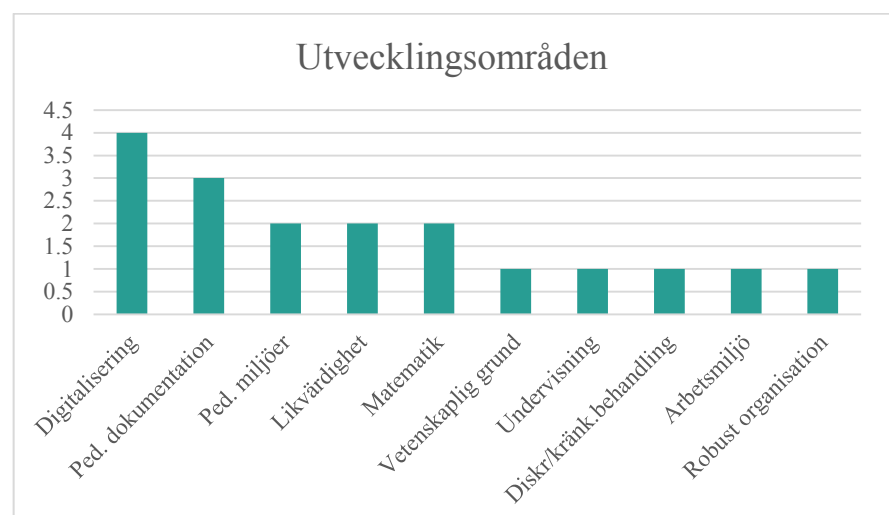
⁹ Ledningssystemet består av avdelningschef, verksamhetsutvecklare, förskolechefer, biträdande förskolechefer och pedagogiska ledare.

på sikt skapa utökade möjligheter för förskolechefernas pedagogiska ledarskap. Förskollärarna/arbetslagsledarna ska kunna leda utvecklingsprocesser i sina arbetslag och på detta sätt utgöra ett stöd för förskolechefens pedagogiska ledarskap och därigenom stödja och utveckla det systematiska kvalitetsarbetet med mål- och resultatfokus.

Östermalm ökar befolkningsmässigt i och med att det pågår flera nybyggnadsprojekt. Detta ställer höga krav på verksamheten. Utmaningen är dels fördelning av platser men även verksamhetsmässigt då det inför nystart krävs omfattande planering och organisering. Utvärderingen visar att introduktion till avdelningens verksamhet uppskattas av medarbetarna. Deltagarna uttrycker att introduktionen ger en bra och tydlig bild av hur staden styrs samt om avdelningens olika verksamhetsområden. Särskilt viktigt är att nytexaminerade förskollärare får en väl fungerade introduktion så att de redan från början ges förutsättningar att bidra till en förskola av hög kvalitet.

Utvecklingsområden på stadsdelsnämnds nivå

Under 2018 kommer alla enheter fortsatt prioritera arbetet med implementering av den pedagogiska plattformen. Utöver detta nämnder enheterna följande utvecklingsområden i sina redovisningar:

Följande tre övergripande utvecklingsområden har identifierats utifrån enheternas redovisningar/utvecklingsområden samt analys med ledningssystemet under kvalitetsdialogen med fokus på enheternas kvalitetsredovisningar:

- Pedagogisk plattform
- Digitalisering
- Barnrättsperspektivet

Förväntade resultat för ovannämnda utvecklingsområden:

- Likvärdig undervisning och kollegialt lärande genom en gemensam pedagogisk plattform med verktyg för systematiskt kvalitetsarbete och pedagogisk dokumentation.
- Pedagogiska lärmiljöer ute och inne som utmanar barnens utforskande och lek samt vidgar barnens undersökningsområden.
- Fördjupad reflektion tillsammans med barnen kring läroprocesserna med hjälp av digitala verktyg.
- Ökad digital kompetens, både de pedagogiska och de tekniska kunskaperna kring digitalisering.
- Ökade kunskaper kring barnrättsperspektivet och normkritik.

Planerade insatser för att stödja enheternas arbete med utvecklingsområdena:

- Nätverk för miljöombud, kockar, kultur- och läsombud samt olika nätverk på enhets- och förskolenivå med spridning av lärande exempel som möjliggör kollegialt lärande
- Arbetslagsledarutbildning för förskollärare
- Utveckling av förskolegårdarna enligt matris för lekvärdesfaktorer
- Kompetenssatsning för förskolans ledningssystem i digital kompetens
- Kompetensutveckling i TAKK och ABC i förskolan
- Handledning kring bibass barn (barn i behov av särskilt stöd)
- Implementering av stadens tre nya program kring jämställdhet och rättigheter för barn och hbtq-personer
- Kompetenssatsning för förskolans ledningssystem med tema diskriminering/kränkande behandling
- Implementering av stadens riktlinjer för barnsäkerhet

Utöver pedagogisk plattform/pedagogisk dokumentation är digitalisering det område som tydligast lyfts fram av enheterna som verktyg för verksamhetsutveckling. Det är även det område som anges som ett av de fortsatta utvecklingsområdena. Enheterna är väl medvetna om vikten av ett långsiktigt och strategiskt arbete som nyckeln till djupgående positiva effekter för verksamheten. Avdelningens strukturerade arbete med resultat- och kvalitetsdialoger utgör ett stöd för enheternas kvalitetsarbete och en framgångsfaktor i arbetet för likvärdighet och hög kvalitet i verksamheten.

Även i förra årets kvalitetsredovisning var de två vanligaste utvecklingsområdena digitalisering och pedagogisk dokumentation. Ett aktivt arbete har under året pågått inom de här områdena. Det finns dock skillnader i måluppfyllelsen mellan och inom enheterna. Det är därför viktigt att fortsätta utveckla områden som varit relativt välfungerande på övergripande nivå men inte slagit igenom på alla förskolor.

Förslag till kommunfullmäktige 2019

Den nya reviderade läroplanen för förskolan kommer att kräva en gedigen implementeringsprocess på olika nivåer inom stadens förskoleverksamhet. Revideringen kommer att innebära ett behov av kompetenshöjande insatser, exempelvis krävs det att förskolans profession har goda kunskaper om skollagen för att kunna genomföra förskolans uppdrag mot måluppfyllelse utifrån läroplanen.

Stadsdelsnämndens kvalitetsarbete

Kvalitetsarbetets genomförande

Avdelning Förskola och Parklek har en aktiv och strukturerad dialog med förskolans ledningssystem i syfte att stämma av om arbetet med enhetsmål och de prioriterade områdena samt genomförda utvecklingsinsatser ger ett tillfredsställande resultat i förhållande till resurserna. För att nå helhet inkluderas även avdelningens stab i dialogerna, vilka sker på olika nivåer och struktureras i ett årshjul. Dialogerna har olika teman med utgångsläge i de gemensamma utvecklingsområdena för året. Under året har fokus legat på pedagogisk plattform, vfu, organisation, digitalisering, diskriminering och kränkande behandling.

Kvalitetsdialogerna har fokus på verksamhetens måluppfyllelse i förhållande till de nationella målen i läroplanen och genomförs två gånger årligen. I juni när resultatet för förskoleundersökningen delges och i november i samband med färdigställandet av enheternas kvalitetsredovisningar. Kvalitetsdialogerna har fokus på uppföljning och reflektion kring det systematiska kvalitetsarbetet och erfarenhetsutbyte kring måluppfyllelse i syfte att skapa en lärande organisation och främja det kollegiala lärandet. I dessa dialoger identifierar enheterna gemensamma styrkor och enas om utvecklingsområden för arbetet det kommande året.

I årets dialog kring förskoleundersökningen har förskolor som nått hög måluppfyllelse inom de gemensamma utvecklingsområdena lyfts fram som lärande exempel med en reflektionsfråga ”Hur gör

de?”. Även reflektion kring frågan ”Vilka satsningar/åtgärder krävs framledes för att öka likvärdigheten” har ingått i dialogen.

I årets dialog kring kvalitetsredovisningen har extra fokus varit på att öka kunskaperna kring analysen. I anvisningarna till enheternas kvalitetsredovisning ingick bilagan ”Systematiskt kvalitetsarbete – vad är analys?” och en genomgång av densamma gjordes under dialogen. Effekter av denna satsning i form av något ökade analyser kunde spåras i enheternas verksamhetsberättelser vid årets slut.

Utöver dessa genomförs resultatdialoger två gånger årligen, vid färdigställandet av tertiärrapport 1 och tertiärrapport 2. Resultatdialogerna omfattar utöver läroplansuppdraget även andra delar och resultat av förskoleverksamheten, till exempel budget, kommunala mål och medarbetarfrågor. I resultatdialogerna deltar utöver enheternas ledningssystem och staben även förvaltningens stödfunktioner vilket innebär exempelvis personalkonsulter och ekonomicontroller.

Under 2018 kommer de ovanbeskrivna dialogerna att utvecklas genom tydligare struktur på innehållet. Utöver den gemensamma dialogen kring kvalitetsredovisningen kommer enheterna få mer riktad återkoppling på sina kvalitetsredovisningar av avdelningschef och verksamhetsutvecklare. Den modell med opponering¹⁰ som avdelningen arbetat med sedan många år kommer även fortsättningsvis att vara en del av denna dialog. Strukturen och frågeställningarna för opponeringen kommer dock att förtydligas i syfte att få en mer samstämmig återkoppling som sedan i större utsträckning kan användas i verksamhetsutveckling.

Genomförda utomstående granskningar, så som skolinspektionens tillsyn, den kommunala utvärderingen och revision, lyfts in som tema i de ovan beskrivna dialogerna. Under året har två adresser i en av enheterna deltagit i utbildningsförvaltningens pilot¹¹ för en ny modell av kommunal utvärdering. Erfarenheterna från utvärderingen har följts upp i förskolans ledningsgrupp¹². Resultatet visar att dokumentation, uppföljning, utvärdering och analys av resultat/ målpuppfyllelse av läroplansuppdraget är områden som behöver ytterligare utvecklas.

¹⁰ Varje enhet opponerar på en annan enhets kvalitetsredovisning utifrån givna frågeställningar.

¹¹ En granskning av verksamheten med utgångspunkt i läroplanen. Huvudsyftet med piloten var att belysa hur förskollärare tar ansvar för undervisningen.

¹² Ledningsgruppen består av avdelningschef, verksamhetsutvecklare, och förskolechefer.

Enheterna har i sina kvalitetsredovingar beskrivit strukturer och mötesforum för det systematiska kvalitetsarbetets olika delar utifrån ett årshjul. Till exempel har förskoleundersökning presenterats och diskuterats vid olika forum så som vårdnadshavarmöten och samråd för vårdnadshavare för att få en tydligare och fördjupad bild av innebörden i vårdnadshavarnas svar.

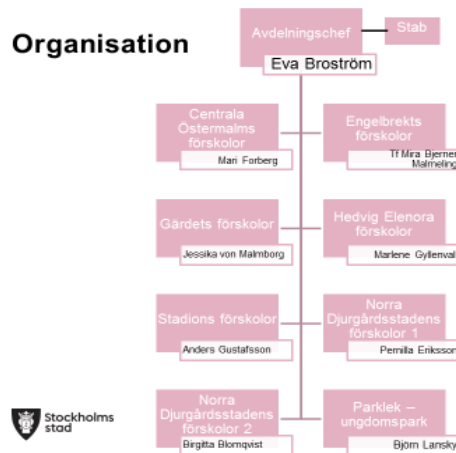
Strukturella förutsättningar och organisation

Organisation

Avdelning Förskola och Parklek ansvarar för förskoleverksamhet, öppen förskola och parklekar. I stadsdelsnämndsområdet erbjuds finsk förskoleverksamhet delvis på en av förskolorna¹³. På två andra förskolor har det under året funnits finskspråkig personal och där har det även funnits finskspråkiga barn placerade. Två finskspråkiga pedagoger från nämndens förskolor har under hösten lånats ut till utbildningsförvaltningen på deltid. Detta i syfte att följa upp och utveckla den finskspråkiga förskoleverksamheten och utgöra ett stöd för den finskspråkiga personalen i stadens förskolor. Fokus har varit på praktisk tillämpning av digitalisering i förskolan. Denna samverkan med staden kommer att fortgå under 2018. För att stödja insatser för barn i behov av särskilt stöd finns inom avdelningen en samordnande organisation med specialpedagogisk kompetens.

Avdelning Förskola och Parklek ansvarar för förskoleverksamhet genom sju förskoleenheter vilka består sammanlagt av 36 förskolor med totalt 122 avdelningar. Enheterna leds av förskolechef och har en varierande ledningsorganisation. I alla enheter finns biträdande förskolechef/-er. Utöver detta finns i tre av sju enheter en pedagogisk ledare, administrativt stöd finns i alla enheter (med undantag av en). Enheterna har i snitt fem förskolor med spridning från två till åtta.

¹³ Vårdnadshavare ansöker om finsk förskoleverksamhet genom att kryssa i en särskild ruta i ansökningssystemet.

Under året har en ny förskola startat sin verksamhet och två har avvecklats. Under 2018 kommer en ny förskola att öppnas. Arbetet med att se över förskoleenheterna, såväl geografiskt som organisatoriskt, har fortgått. Två av enheterna kommer från 2018 att gå samman och bilda en enhet, vilket innebär att antalet enheter kommer att minska från sju till sex. Arbetet med organisationsöversynen fortsätter under 2018. En del i detta arbete är att fortsatt utreda hur en lösning/pilot för en gemensam vikarie- och resurspool för förskolorna på Östermalm och Norrmalm skulle kunna se ut.

Strukturella förutsättningar

¹⁴	2017	2016	2015
Antal barn	1899	1887	1865
Andel förskollärare ¹⁵	38,9%	40,2%	36,7%
Barn per personal	4,9	5,0	4,5
Barn per grupp	15,6	15,7	14,6
Andel barn (1) och personal (2) med annat modersmål och antal språk	1) 332 2) 132	1) 371 2) 150	1) 374 2) 133

Antal barn

Per den 15 oktober var 1899 barn inskrivna i de kommunala förskolorna på Östermalm, vilket utgör 54,8 procent av den totala förskoleverksamheten inom stadsdelsområdet. Antalet barn är något högre än året innan och andelen barn i kommunala förskolor ligger på samma nivå som föregående år. Inskrivningsgraden för barn 2-5 år i stadsdelsområdet var 93,5 procent per den 3 januari 2017. Av dessa gick 54,9 procent i kommunala förskolor.

¹⁴ Uppgifter VB /ILS med mätdatum 15.10. sedan 2016 tas uppgifterna fram i uppgifterna från beräkningsmodellen "Förskoleindikatorer".

¹⁵ Räknat på årsarbetare med förskollärexamen.

Andel förskollärare

Andelen förskollärare i nämndens förskolor var 38,9 procent per den 15 oktober. Därmed uppnår inte nämnden kommunfullmäktiges årsmål på 41 procent. Fem av sju enheter hade en förskolläraryandel över 35 procent och spridningen mellan enheterna ligger mellan 28,1 till 49,6 procent. Den genomsnittliga andelen har minskat något (1,3 procent) i jämförelse mot föregående år och så även spridningen (0,7 procent). Det finns utöver spridningen mellan enheterna även variation mellan förskolorna inom enheterna. Totalt var det åtta av 122 avdelningar som saknade förskollärare per den 15 oktober. Föregående år var siffran elva av 120.

Barn per personal

I genomsnitt hade enheterna 4,9 barn per personal per den 15 oktober med en spridning från 4,7 till 5,3. Det är samma personaltäthet som året innan och spridningen är på samma nivå som föregående år. Nämnden uppnår kommunfullmäktiges årsmål på 4,9 barn per personal.

Barn per grupp

I genomsnitt hade enheterna 15,6 barn per grupp per den 15 oktober med en spridning från 14,1 till 16,9. Det är något lägre antal barn per grupp än året innan (15,7) och spridningen är något lägre (0,6). Nämnden uppnår kommunfullmäktiges årsmål på 16 barn per grupp.

Utöver fasta grupper organiserar förskolorna arbetet även på annat sätt under olika delar av dagen. Det innebär att barnens tillhörighet i en grupp och således gruppernas storlek kan variera under barnens dag i förskolan. Det finns även variation under året i barngruppernas storlek utifrån barngruppernas sammansättning och efterfrågan på förskoleplatser. Den förskola som under 2016 beviljades medel från Skolverket för att minska antalet barn med motsvarande 15 barn fick avslag på en förnyad ansökan inför 2017-2018 beroende på en ändring i regelverket vilket innebär att bidrag i första hand fördelas till huvudmän för förskolor i områden med svåra förutsättningar där det behövs särskilda insatser för att höja utbildningens kvalitet.

Andel barn och personal med annat modersmål och antal språk

Sammanställningen av språkkartläggningen¹⁶ visar att antal barn som har flera språk inom nämndens förskolor var 18 procent, vilket

är något lägre än året innan då siffran var 20 procent. Spridningen mellan enheterna är från 10,9 till 22,2 procent. Det finns 51 andra modersmål än svenska bland barnen inom nämndens förskolor varav engelska är den vanligaste. Antalet barn som har finska som identitetsspråk är tio.

Förutsättningar för en likvärdig förskoleverksamhet.

Förskolans ledningsgrupp samlas tre gånger per månad med fokus på att följa upp och utveckla det gemensamma arbetet inom verksamhetsområdet. Även erfarenhetsutbyte och det kollegiala lärandet ingår som viktiga delar. Avdelningens stab och förvaltningens stödfunktioner deltar i ledningsgruppsmöten vid behov, exempelvis gällande placering av barn och löneöversyn. Under året har bland annat uppföljning av kompetensverktyget KOLL och framtagande av en intervjumall för kompetensbaserad rekrytering varit på agendan. Detta i syfte att skapa förutsättningar för likvärdighet för uppföljning av medarbetarnas kompetens och rekrytering.

Utöver ledningsgruppsmöten tillkommer chefsdagar för förskolans ledningssystem och avdelningens stab i syfte att skapa en gemensam och likvärdig plattform för det pedagogiska arbetet. En fördjupad reflektion kring den vetenskapliga grunden/forskningen bland annat genom omvärldsbevakning utgör en grund för chefsdagarna.

Det pedagogiska ledarskapet har fortsatt granskats under chefsdagarna 2017, denna gång utifrån begreppet hållbart/upplyftande ledarskap. Denna kompetensinsats var en fortsättning för temat Förskolechefens pedagogiska ledarskap (utifrån Skolinspektionens rapport "Förskolechefens ledning – om att ta ansvar för den pedagogiska verksamheten"/2016) som pågått inom avdelningen sedan 2016. För fördjupad förståelse förbereder sig alla som deltar i chefsdagarna genom att läsa en (av ledningsgruppen) utvald bok eller en artikel som belyser temat. Uppföljning av chefsdagarna görs i ledningsgruppen och även lokalt i enheterna.

Skollagen ställer krav på förskolechefens formella kompetens för att kompetent kunna agera som chef och ledare i pedagogiska verksamheter. Genom förskolechefers deltagande i rektorsprogrammet ges förutsättningar för ett professionellt ledarskap och därigenom möjligheter till att skapa en likvärdig förskoleverksamhet. Fem förskolechefer/ biträdande förskolechefer har under året deltagit i rektorsprogrammet vid Stockholms universitet.

Avdelningschefen träffar respektive förskolechef för återkommande avstämningar. Enheterna följs även upp vid månatliga avstämningar med ekonomiavdelningens controller.

En introduktionsdag för medarbetare och ledning på en ny förskola har genomförts. Introduktionsdagen hade fokus på avdelningens verksamhetsområden och utvärderingen visar att innehållet upplevdes som relevant och tidpunkten för introduktionen rätt. En förväntad effekt av introduktionen är att medarbetarna snabbare får en fördjupad förståelse för organisationen/verksamheten och att detta sedan bidrar till hög kvalitet i verksamheten.

Kvalitetsindikatorn

Kvalitetsindikatorn är ett verktyg som stödjer det långsiktiga arbetet för en likvärdig förskola. Den webbaserade kvalitetsindikatorn (WKI) har underlättat vid reflektion samt dokumentation och synliggörande av barns lärande och utveckling i de målstyrda processerna. I och med införande av WKI har arbetet med självvärdering förenklats och utvecklats genom att resultat, analys och handlingsplaner/åtgärdsförslag på ett tydligare sätt kan kopplas samman.

Personalens helhetsbedömning av ”förskolans förmåga att stödja barns lärande och utveckling” ligger på 3,6 som är ett lägre värde än KF:s årsmål på 3,8. Däremot är årets resultat högre än föregående år (3,5).

Här nedan redovisas resultat och variation för indikatorns olika områden det innevarande året.

Pedagogisk miljö och material

Genomsnitt	Variation
3,7	3,3-4,1

Tillgängligheten av multimedia och IKT och att man inte använder digitala verktyg på ett sätt som ger utökade möjligheter till barnens lärande är det som gör att de flesta arbetslag inte skattar sig på nivå 4. En ytterligare faktor som påverkar bedömningen är den pedagogiska dokumentationen som inte ger underlag för reflektioner om hur miljö och material påverkar barns lärprocesser.

Ett utvecklingsområde:

Förskolorna behöver fortsätta utveckla arbetet med digital kompetens och IKT. Även arbetet med att utveckla den pedagogiska dokumentationen kring den pedagogiska miljön och materialet behöver utvecklas. Detta i syfte att dokumentationen ska bidra till utvärderingen i det systematiska kvalitetsarbetet av i vilken mån

miljö och material bidrar till att uppfylla verksamhetens prioriterade mål.

Skapande verksamhet och olika uttrycksformer

Genomsnitt	Variation
3,5	3,1-4,1

Tillgängligheten av multimedia och IKT och att man inte använder digitala verktyg på ett sätt som ger utökade möjligheter till barnens lärande är det som gör att de flesta arbetslag inte skattar sig på nivå 4. En ytterligare faktor som påverkar bedömningen är den pedagogiska dokumentationen som inte ger underlag för reflektioner om hur det skapande arbetet påverkar barns lärprocesser.

Ett utvecklingsområde:

Förskolorna behöver fortsätta utveckla arbetet med digital kompetens och IKT. Även arbetet med att utveckla den pedagogiska dokumentationen kring skapande behöver utvecklas. Detta i syfte att dokumentationen ska bidra till utvärderingen i det systematiska kvalitetsarbetet av i vilken mån skapande bidrar till att uppfylla verksamhetens prioriterade mål.

Barns språkliga och kommunikativa utveckling

Genomsnitt	Variation
3,5	3,2-3,9

Den pedagogiska dokumentationen som inte ger underlag för reflektioner av barns förändrade språkanvändning är det som gör att de flesta arbetslag inte skattar sig på nivå 4. En ytterligare faktor som påverkar bedömningen är tillgängligheten av multimedia och IKT och att man inte använder digitala verktyg på ett sätt som ger utökade möjligheter till barnens lärande.

Ett utvecklingsområde:

Förskolorna behöver utveckla den pedagogiska dokumentationen kring barns förändrade språkanvändning. Detta i syfte att dokumentationen ska bidra till utvärderingen i det systematiska kvalitetsarbetet av i vilken mån arbetet på det här området bidrar till att uppfylla verksamhetens prioriterade mål. Förskolorna behöver även fortsätta utveckla arbetet med digital kompetens och IKT.

Barns matematiska utveckling

Genomsnitt	Variation
3,5	3,2-4,0

Tillgängligheten av multimedia och IKT och att man inte använder digitala verktyg på ett sätt som ger utökade möjligheter till barnens lärande är det som gör att de flesta arbetslag inte skattar sig på nivå 4. En ytterligare faktor som påverkar bedömningen är

den pedagogiska dokumentationen som inte ger underlag för reflektioner av barns förändrade matematiska kunnande.

Ett utvecklingsområde:

Förskolorna behöver fortsätta utveckla arbetet med digital kompetens och IKT. Även arbetet med att utveckla den pedagogiska dokumentationen kring barns förändrade matematiska kunnande behöver utvecklas. Detta i syfte att dokumentationen ska bidra till utvärderingen i det systematiska kvalitetsarbetet av i vilken mån arbetet på det här området bidrar till att uppfylla verksamhetens prioriterade mål.

Naturvetenskap och teknik

Genomsnitt Variation

3,7	3,2-4,3
-----	---------

Tillgängligheten av multimedia och IKT och att man inte använder digitala verktyg på ett sätt på ett sätt som ger utökade möjligheter till barnens lärande är det som gör att de flesta arbetslag inte skattar sig på nivå 4. En ytterligare faktor som påverkar bedömningen är den pedagogiska dokumentationen som inte ger underlag för reflektioner kring arbetet med naturvetenskap och teknik.

Ett utvecklingsområde:

Förskolorna behöver fortsätta utveckla arbetet med digital kompetens och IKT. Även arbetet med att utveckla den pedagogiska dokumentationen kring arbetet med naturvetenskap och teknik behöver utvecklas. Detta i syfte att dokumentationen ska bidra till utvärderingen i det systematiska kvalitetsarbetet av i vilken mån arbetet på det här området bidrar till att uppfylla verksamhetens prioriterade mål.

Pedagogisk miljö och naturvetenskap och teknik är områden som får ett högre värde än föregående år. Det har inom nämndens förskolor bedrivits ett aktivt och medvetet arbete med den pedagogiska miljön 2015 utifrån förskoleundersökningens resultat då förskolorna gjorde en tillbakagång inom området utveckling och lärande. Förskolorna har arbetat med att förtydliga arbetssättet och att öka dialogen kring de pedagogiska miljöerna samt barns utveckling och lärande. Detta medvetna arbete kan således vara en möjlig orsak till det högre resultatet i årets kvalitetsindikator gällande den pedagogiska miljön. När det gäller naturvetenskap och teknik börjar arbetet med vardagsteknik bli en mer naturlig del i förskolornas verksamhet och aktiviteter och detta kan vara förklaringen till årets positiva resultat.

En fortsatt utmaning är arbetet med språk och matematik. Resultatet för språk och kommunikation fortsätter att minska och resultatet för

matematik står still sedan två år. En tänkbar förklaring är att förskolan ännu inte anammat begreppet undervisning till fullo. Detta kan påverka personalens självvärdering kring dessa ämnesområden då den bedrivna verksamheten och aktiviteterna inte nödvändigtvis sammankopplas till begreppet undervisning och måluppfyllelse kring de målstyrda processerna utifrån läroplansuppdraget. I och med arbetet med den reviderade läroplanen kommer undervisning som begrepp och arbetsätt inom förskolan att problematiseras och konkretiseras ytterligare. Det förväntade resultatet av implementering av den reviderade läroplanen är att personalen i större utsträckning får ökad kompetens och verktyg i att koppla samman förskolans verksamhet och aktiviteter med begreppet undervisning och kan därigenom hitta ett arbetsätt som stämmer överens med undervisning kopplat till de målstyrda processerna.

Här nedan redovisas resultat och variation för indikatorns olika områden inom enheterna de tre senaste åren.

	2017	2017 variation	2016	2016 variation	2015	2015 variation
Pedagogisk miljö och material	3,7	3,3-4,1 =0,8	3,5	3,1-4,0 =0,9	3,5	3,0-3,9 =0,9
Skapande verksamhet och olika uttrycksformer	3,5	3,1-4,1 =1,0	3,5	3,1-3,9 =0,8	3,6	2,8-4,1 =1,3
Barns språkliga och kommunikativa utveckling	3,5	3,2-3,9 =0,7	3,6	3,3-4,0 =0,7	3,7	2,8-4,3 =1,5
Barns matematiska utveckling	3,5	3,2-4,0 =0,8	3,5	3,1-3,9 =0,8	3,5	2,9-3,9 =1,0
Naturvetenskap och teknik	3,7	3,2-4,3 =1,1	3,5	3,2-4,0 =0,8	3,5	2,8-3,8 =1,0

Variationen mellan enheterna gällande alla fem områden i kvalitetsindikatorn är i stort sett samma som året innan. De två områden där variationen mellan enheterna är störst är skapande verksamhet samt naturvetenskap och teknik. Trenden de senaste tre åren är att variationen mellan enheterna minskar även om skillnaderna inte är så stora.

I och med införandet av den digitaliserade kvalitetsindikatorn (WKI) har vikten av reflektionsprocessen blivit tydligare. Digitaliseringen har underlättat för arbetslagen i processerna/reflektionerna kring läroplanens målområden och intentioner för utveckling och lärande. Samtidigt har dock många arbetslag blivit mer självkritiska i bedömningen. Syftet med självvärderingen är att

arbetslagen för samtal kring det arbete som görs tillsammans med barnen, att inte endast se siffrorna utan att se processen och möjligheten till utveckling. Förskolornas ledningar följer upp arbetslagens självvärderingar/ reflektioner genom olika former av dialog och nätverk i syfte att öka/minska den självkritiska bedömningen. De arbetslag som inte når upp till nivå tre skriver handlingsplaner.

Stadsdelsnämndsgemensamma insatser

På övergripande nivå i stadsdelsnämndsområdet har under året genomförts olika insatser i syfte att nå hög måluppfyllelse utifrån läroplansuppdraget och därigenom öka kvaliteten och likvärdigheten i verksamheten. Satsningarna har syftat på kompetensutveckling och till en ökad andel förskollärare. Det har även handlat om framtagande av gemensamma underlag i syfte att skapa förutsättningar för en likvärdig förskoleverksamhet.

Likvärdig förskoleverksamhet

En pedagogisk plattform med visionen ”Meningsskapande mötesplatser för ett livslångt lärande” har tagits fram och implementerats i samtliga förskoleenheter. Syftet har varit att skapa förutsättningar för en förskola på vetenskaplig grund med likvärdig undervisning för alla barn i Östermalms kommunala förskolor. En föreläsning och workshop om ”Pedagogisk dokumentation, teori-filosofi-praktik” för förskolornas ledningsgrupper samt avdelningen stab har genomförts. Två kick off föreläsningar med samma tema har anordnats för all förskolepersonal samt ledning och stab.

Ett identifierat utvecklingsområde både utifrån WKI och förskoleundersökning var digitalisering. Ett pilotprojekt med Mediateket kring digitalisering med inriktning på programmering och kodning har genomförts för barnskötare och förskollärare i tre förskoleenheter. Även enheternas ledningsgrupper har fått en något förkortad utbildning med likvärdigt innehåll, dock ej lika mycket praktisk tillämpning. Utbildningen har gett positiva resultat i verksamheten genom teoretiska och praktiska kunskaper som direkt kunnat omsättas i arbetet med barnen. Multimedia och IKT (informations- och kommunikationsteknik) har på detta sätt blivit ett ytterligare uttryckssätt som inkluderas i den befintliga verksamheten. Planering inför införandet av Skolplattformen har pågått under året. I och med införandet under 2018 kommer arbetet med digitalt lärande och verksamhetsutveckling att fortgå.

Ett pilotprojekt kring förskolegårdarna har fortlöpt under året och personal från varje förskoleenhet deltagit i ett övergripande nätverk kring detta tema. Arbetet har resulterat i en strategi för hållbara utemiljöer med vision, målbild och arbetssätt för hur förskolegården

kan utvecklas och förbättras i delaktighet med barnen. Arbetet har uppmärksammat behovet av att utgå från lekvärdesfaktorer för att skapa likvärdighet i utemiljön, samt gemensamma förhållningssätt hos förskolans personal och ledning, där man medvetet använder utemiljön som en pedagogisk resurs. Arbetet kommer att fortgå 2018.

Barns delaktighet och likabehandling

Hållplatsen är en mötesplats för dialog, lärande och handlingskraft för hållbar utveckling som drivs av Östermalms stadsdelsförvaltning. Mötesplatsen riktar sig i första hand till barn och är ett sätt att förverkliga FN:s barnkonvention som slår fast barns rätt att uttrycka sig i de frågor som berör dem. Hållplatsen utsågs till månadens klimatsmarta exempel och erhöll stadens Pingvinpris i november 2016. Hållplatsen deltog i stadens Goda exempel mässa i maj 2017 med tema *Hållplatsen – gör barnen till förändringsagenter*. Hållplatsen har under året genomfört tio aktiviteter med teman som klimatsmart mat, kemikaliesmart förskola, kommande skolprogram och hållbar stadsplanering. Totalt har cirka 600 barn besökt hållplatsen under året, de har på olika sätt fått uttrycka sig och berätta om sin närmiljö, sin skola/förskola med mera. Utvärderingar av tillfällena har visat betydelsen av återkoppling och systematik för att implementera arbetssätt och synliggöra barnens perspektiv.

Det tidigare kravet på att ha en likabehandlingsplan ersätts sedan 2017 med krav på dokumentation av aktiva åtgärder. Aktiva åtgärder är ett förebyggande och främjande arbete för att inom en verksamhet motverka diskriminering och på annat sätt verka för lika rättigheter och möjligheter. Alla förskolor har i skollagen ett uppdrag att främja likabehandling och motverka kränkningar. Utifrån det upprättar förskolorna årligen en plan mot kränkande behandling. Denna plan innehåller en översikt över de åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling av barn.

Förskolorna har under året bedrivit ett aktivt likabehandlingsarbete. Enheterna beskriver att de arbetar kontinuerligt med att lyfta, identifiera, definiera och konkretisera vad värdeorden betyder i relation till diskriminering och kränkande behandling. Arbetsformerna har medverkat till att det skapats möjligheter för barnen att utveckla demokratisk kompetens i enlighet med läroplansuppdraget. På övergripande nivå har det gjorts kompetenssatsningar för ledningssystemet utifrån det ändrade regelverket gällande diskriminering i syfte att öka kompetensen och

skapa samstämmighet kring arbetet mot diskriminering och kränkande behandling. Arbetet med kompetenssatsningar inom detta område kommer att pågå under 2018.

Barn i behov av särskilt stöd

Alla enheter har genomfört insatser för att ge stöd för barn i behov av särskilt stöd, både när det gäller kompetensutveckling och organisation. Utöver detta har en del övergripande satsningar genomförts. BIBASS – nätverket (barn i behov av särskilt stöd) har träffats vid totalt sex tillfällen under året. Fokus har legat på likvärdighet i arbetet med barn i behov av särskilt stöd. Nätverket har deltagit i en föreläsning om förhållnings- och arbetssätt för ”särskild begåvade” barn och i Rikskonferensen Kvalitet i förskolan i syfte att öka kompetensen och få en samsyn kring forskning och andra aktuella frågor inom området. Bibass nätverket har bidragit till att skapa förutsättningar för ett inkluderande förhållningssätt som ligger till grund för förskolornas planering av verksamheten.

För förskolepersonal har kurser i TAKK anordnats under året, både på grund- och fortsättningsnivå.Handledning av specialpedagog har pågått inom de olika enheterna. Under året har ABC i förskolan utbildningar genomförts. Genom metoder och förhållningssätt som förvärvats genom ABC utbildningen har förskolepersonalen stärkts i sitt arbete med att bedriva en inkluderande och jämställd verksamhet med fokus på det som fungerar. Utvärderingar av de genomförda ABC utbildningarna visar att det som upplevs som positivt är att personalen i större utsträckning börjat fokusera på det som fungerar, bland barnen men också i arbetslaget, samt att uppmärksamheten på negativt beteende minskat.

Personalens kompetens

I samarbete med utbildningsförvaltningen har kompetenshöjande insatser med att vidareutbilda barnskötare till förskollärare alternativt komplettering till förskollärare möjliggjorts under året. Sammanlagt har tio personer deltagit i dessa utbildningar. Tre utbildade barnskötare har deltagit i barnskötarutbildning på Midsommarkransens gymnasium. Resultatet av dessa satsningar är ökad professionalism och därigenom högre kvalitet i undervisningen för alla barn.

Nio förskollärare har deltagit i utbildningen ”Att handleda verksamhetsförlagd utbildning i förskolan” 7,5 hp. Cirka 30 studenter som går den ordinarie förskollärarytbildningen har genomfört sin verksamhetsförlagda del av utbildningen, VFU, på någon av förskolorna i stadsdelsnämndsområdet under året. Planering har påbörjats inför uppstart av CPU. Det förväntade

resultatet av deltagande i detta projekt är ett mer kvalitativt VFU arbete samt ökade möjligheter till en praktisknära forskning genom ett närmare samarbete med ett lärosäte.

Alla förskoleenheter har deltagit i Förskolesummit 2017 som anordnades av Stockholms stad i samarbete med Stockholms universitet i juni i syfte att bidra till en långsiktig kompetens- och verksamhetsutveckling i Stockholms förskolor. Både internationella och svenska ledande forskare, praktiker, chefer och beslutsfattare samlades kring förskoleverksamhetens nyckelfrågor. När det gäller förankringen av innehållet i de olika enheterna så har säkerligen de enheter som hade en strategi inför valet av föreläsningar som personalen deltog i större chans att ta tillvara på den kunskap och kompetens som dessa utbildningsdagar erbjöd än de enheter som inte hade en lika tydlig tanke och strategi bakom valet av föreläsningar.

Förskollärarnas ansvar och uppdrag

Implementering av den gemensamma modellen för pedagogisk utvecklingstid för förskollärare har fortgått under året.

Utvärderingen visar att modellen haft en positiv effekt på undervisningen och det kollegiala lärandet. Däremot behöver innehållet i den pedagogiska utvecklingstiden ytterligare förtydligas.

Under året har 71 förskollärare deltagit i en arbetslagsledarutbildning i syfte att stärka yrkesrollen genom att utveckla det pedagogiska ledarskapet. Under föregående år deltog 39 förskollärare i denna utbildning och det kommande året beräknas ytterligare cirka 30 förskollärare få ta del av denna kompetensutveckling i det pedagogiska ledarskapet. Det innebär att det har skapats goda förutsättningar för förskollärarna på nämndens förskolor att leda det pedagogiska arbetet och undervisningen i förskolan.